

Amir Kapetanović
Zagreb

KNJIŽEVNA ČAKAVICA BRAČANINA IVANA IVANIŠEVIĆA

UDK: 821.163.42.09:81'42

Rukopis primljen za tisak 23.10.2015.

Pregledni članak
Survey article

U radu se propituju jezične sastavnice književnoga jezika Ivana Ivaniševića Bračanina i tvrdnja kako pripada skupini hrvatskih pisaca s čakavskoga područja koji pišu književnom štokavštinom. Osim toga, njegovo jedino sačuvano i tiskano književno djelo *Kita cvita razlikova* ne samo da je žanrovski i tematski heterogeno tekst nego se i po jezičnoj uporabi raslojava na nekoliko različitih diskurza što dominiraju određenim dijelovima Ivaniševićeva književnoga djela.

Ključne riječi: *Ivan Ivanišević, Brač, čakavština, štokavština, 17. stoljeće*

1. UVOD

U 17. stoljeću otisnuto je malo čakavskih književnih tekstova, a takav se zaključak osobito nameće ako književne plodine toga stoljeća uspoređujemo s brojnim čakavskim književnim uspješnicama iz prethodnoga stoljeća,¹ kojima

¹ Tadašnji pad prestižnosti čakavštine u knjizi ne znači ujedno da je čakavski književni varijetet »nestao« u 17. stoljeću.

Naslovnica prvoga izdanja *Kite cvita razlikova* (1642.) I. Ivaniševića

čakavski književnojezični varijetet dostiže svoje izražajne vrhunce². Pod utjecajem politike Rima koja je preferirala i podupirala uporabu štokavštine ili pod utjecajem književnosti iz Dubrovnika koja je sasma štokavska, od 17. st. neki hrvatski pisci s čakavskoga područja nastoje se u knjigama koje pišu izraziti književnom štokavštinom. U hrvatskoj jezičnopovijesnoj literaturi³ Bračanin Ivan Ivanišević (1608.–1665.)⁴ svrstava se u skupinu takvih pisaca: Andrija Vitaljić iz Komize (1652.–1737.), Korčulani Petar Kanavelić (1627.–1719.), Jakov Salečić Šale (1713.–1747.) i Augustin Draginić Šaška (1689.–1775.), Splićani Jerolim Kavanjin (1643.–1714.) i Ivan Dražić (1655.–1739.).

Ivan Ivanišević tiskao je samo jedno⁵ književno djelo (*Kita cvita razlikova*, 1642.)⁶, koje je lirsko-epska

² O tom opširnije v. Kapetanović 2011.

³ Npr. Lisac 1992–1993: 171; Moguš 1995: 97–100; Kapetanović 2010.

⁴ S otoka Brača nema puno književnika i književnih tekstova prije I. Ivaniševića. Iz 15. stoljeća poznat je kratak opis otoka Brača na latinskom jeziku Dujma Hrankovića, a nisu nam sačuvane elegije Mate Nižetića. S početka 17. st. iz Pučišća potječu Juraj Žuvetić (prevoditelj dramske trilogije S. Tuccija) i Sebastijan Mladinić (latinist, koji je na hrvatskom napisao *Prikazanje navješćenja pričiste Dvice Marije* i *Prikazanje od ušastja na nebo slavne Dvice Marije*). Osim poslanica Ivaniševićevih suvremenika (Dominika Gospodnetića iz Dola, Viska Mikelovića iz Postira i Ivana Kovljanica iz Škripa) objavljenih u Ivaniševićevoj knjizi ne znamo ništa o njihovu književnom radu.

⁵ Sudbina ostalih njegovih djela koja je najavio na početku prvoga izdanja svoje knjige nije danas poznata (*Govorenja osobita Svetoga Augustina*, *Raj zemaljski*, *Uzdasi od golubice* i *Bič od zlobnikov i licimiri*).

⁶ *Kitta cvitya razlikova*. V Bnčih pri Marku Ginammu S'testitrom i Priuilejem, 1642; (po L. Frischu) Venetia, 1685² [nije dostupan nijedan primjerak, I. Kukuljević Sakcinski ne spominje ga u svojoj *Bibliografiji hrvatskoj* iz 1860., ali ga navodi u *Glasovitim Hrvatima prošlih vjekova* iz 1886.]; Vende da Bortolo Occhi, Venetia 1703³.

⁷ Čitavo djelo posvećeno je vikaru i bračkomu vlastelinu i njegovu učitelju iz mladosti Visku Mikeloviću, a pojedini cvitovi drugim muškim i ženskim osobama piščeva užega i širega zavičaja.

zbirka različitih, pretežito versificiranih sastava (stihovi⁸ se isprepleću s prozom), organiziranih u 9 dijelova (*cvitova*). Naziv Ivaniševićeve zbirke metaforički ukazuje na jednu cjelinu (*kita* = 'grana'), koja je sastavljena od raznolikih dijelova (*cvita razlikova*). Riječ je o tematski i žanrovski heterogenom književnom djelu, koje je, po autorovu svjedočenju, nastajalo tijekom duljega razdoblja. Ivanišević piše u duhu katoličke obnove te spaja književnu tradiciju i barokni stil. Najzapaženiji dijelovi njegove zbirke su šesti (*Od privare i zle naravi ženske*) i sedmi dio (*Kako se je petnik nauči peti*). Šesti dio shvaćen je kao mizoginijski tekst⁹ i izazvao je reakcije odmah po objavi (najprvo u obranu žena istupa svojim tekstom Šibenčanin J. Armolušić¹⁰, potom i Bračanin M. Arnerić), a u sedmom dijelu prikazuje se alegorijsko putovanje na Parnas i susret s vilama.

Dok čitamo Ivaniševićevu zbirku i njegov jezik uspoređujemo s jezičnostilskim značajkama koje nalazimo npr. u Kanavelićevim ili Kavanjinovim stihovima, nameće se pitanje je li doista opravdano Ivana Ivaniševića stavljati u skupinu hrvatskih pisaca s čakavskoga područja koji su se trsili izražavati književnom štokavštinom. Dok se to za Kavanjina i Kanavelića nedvojbeno može reći, za ocjenu Ivaniševićeve jezične uporabe potrebno je ipak izvršiti analizu. Osim toga, tematska i žanrovska raznolikost zbirke te uporaba i stiha i proze nameću pitanje o jezičnostilskoj kompaktnosti Ivaniševićeva djela. Stoga ćemo se u nastavku naše rasprave usmjeriti: 1) na tumačenje osnovnih jezičnih značajki prema kojima se može odrediti koliko je snažno štokavska jezična sastavnica zastupljena kod Ivaniševića; 2) i na raslojavanje njegove jezične uporabe.

2. UDIO JEZIČNIH SASTAVNICA U IVANIŠEVIĆEVU KNJIŽEVNOM IZRAŽAVANJU

Ivan Ivanišević potječe iz bračke plemićke obitelji koja se iz Poljica doselila na Brač naselivši se prvotno u Dolu, a potom u Postirama, gdje je pjesnik rođen (Jurtronić 1937: 37–38). Prema tomu bi se u djelu Ivana Ivaniševića mogao očekivati južnočakavski ikavski odraz negdašnjega fonema jat, što i nalazimo (*tilo* 53, *viro-*

⁸ Pretežito u osmeračkim sestinama, ali su zastupljeni dvanaesterci (astrofično).

⁹ Mihojević (1989: 75) svodi taj dio Ivaniševićeve knjige na «neugodan spomenik jezičnim ženama jedne male otočke sredine» (Mihojević 1989: 75) te citirajući Ivaniševićovo djelo iznosi argumente koji bi bili u prilog tezi da Ivanišević nije bio ženomrzac.

¹⁰ V. Fališevac 1993.

vati 61)¹¹ uz rijetke stalne ekavizme (*celov* 7, *sede* 205). U Ivaniševića kao u svih južnočakavskih pisaca nema potvrda za *kadi/kade* (= 'gdje'), nego se umjesto toga ostvaruje *gdi* (20). Prijedlog *va* nije potvrđen, ali prefiks *va-* nalazimo u potvrdama glagola *vazimati/vazeti* (226, 108), koji su rjeđi od oblika *uzimati/uzeti*. Umjesto priloga *vavik* Ivanišević je rabio *uvik* (179). Zamjenica *ča* (21), kao i prijedložna sveza *zač* (43), obilno su potvrđene u Ivaniševićevu tekstu, a zamjenica *što* nije u optjecaju osim u složenim zamjeničkim oblicima, npr. *ništare* (126), *ništa* (286). Negdašnje /ɛ/ > /a/ na čakavski način u određenoj postpalatalnoj poziciji (/j/, /č/), premda ne posve dosljedno (*jazik* 171, *prijati* 68, 133, ali nalazimo dubletno *začeti* 9 / *začatu* 313). Iza /ž/ potvrđeno je /ɛ/ > /e/ (1jd. prez. *žejam* 74). Te posljednje dvije navedene jezične varijable važne su za utvrđivanje čakavnosti i po njima je Ivaniševićev jezik nedvojbeno čakavski tekst.

U Ivaniševićevu tekstu bilježi se dosljedno sekvencija <ar> (*varh* 154), pa je pitanje kako to interpretirati. Za čakavski tekst može se prihvatiti pretpostavka da je riječ o devokaliziranom slogotvornom /r/ s popratnim vokalom /a/. Međutim, problematično je takvo tumačenje jedino iz perspektive dijalektološke literature koja opisuje bračku čakavštinu, u kojoj se taj fonem uglavnom nije devokalizirao. Hraste izražava vjerovanje: «... da se na ostrvu Braču *r* nije nikada izgovaralo sa popratnim glasom, sem u Bolu, što je importirano iz Hvara, kad nijedno drugo mesto nema popratnog samoglasnika» (Hraste 1940: 18). Međutim, poznato je iz ukupne dosadašnje jezičnopovijesne literature da naši povijesni književnojezični varijeteti, pa tako i čakavski, nikada nisu preslik govora piščeva užega zavičaja, a Ivaniševićovo književno djelo nastalo je dok je službovao godinama na Hvaru (na kojem je taj fonem devokaliziran, s popratnim *a*, kasnije *o*), pa se stoga u Ivaniševićevoj književnojezičnoj uporabi (ako prihvatimo to da je riječ o čakavskom tekstu) može pretpostaviti postojanje devokaliziranoga slogotvornoga /r/, s popratnim vokalom /a/.

Odrazi */d'/ i */žd'/ u Ivaniševićevu su tekstu čakavski (/j/, /žj/: *slaje* 49, *svej* 53, *dažji* 256, *možjani* 93), ali postoje potvrde u kojima bi latinična grafija mogla sugerirati importiranost štokavskoga fonema /ž/ umjesto čakavskoga ostvaraja /j/ (npr. *rasardien* 134, *raffardyuyu* 134). Takva grafija nije jedinstvena pojava u Ivaniševića jer je potvrđena i u tekstovima drugih čakavskih pisaca 16. i 17. st. Je li riječ doista o štokavskom fonemu ili pak samo o ortografskom etimologiziranju,

¹¹ Brojevi uz primjere označuju stranicu prvoga izdanja Ivaniševićeve knjige. Sve smo primjere i citate transkribirali prema tomu izdanju.

teško je sa sigurnošću reći, ali s obzirom na to da se takva grafija potvrđuje samo na morfemskim granicama, osviješten ostvaraj štokavskoga fonema /z/ u Ivaniševića ostaje dubiozan. Kao u svih čakavaca umjesto štokavske afrikate /ž/ redovito se ostvaruje /ž/ (*saržba* 214). Skupina */št'/ (isto i */sk'/) odražava se na čakavski način /šč/: *nišće* (20), *išće* (20), *posvetilišću* (136). Zbog neusustavljene latinične grafije nije posve razgraničeno grafijsko razlikovanje fonema /c/ i /č/ u tiskanoj Ivaniševićovoj knjizi, pa ne možemo biti sasvim sigurni da se u tekstu ostvaruje inicijalna skupina *čr-*, što je ipak razborito pretpostaviti (*čarvi* 139) za čakavski tekst. Završno /l/ ima različitu sudbinu jer je potvrđeno i neizmijenjeno završno /l/ (*prikazal* 18, *bil* 18, *misal* 26) i prijelaz /l/ > /o/ ili /ø/ (*porodio* 30, *bio* 30, *plati* 277, *pomoga* 303). U recentnom prilogu o štokavskom (!) hrvatskom književnom jeziku 17. stoljeća uzimaju se primjeri i iz jezika »čakavca« Ivaniševića, a o vokalizaciji dočetnoga *-l* u Ivaniševićovoj *Kiti* iznoseni su zaključci na koje bismo se trebali osvrnuti na ovom mjestu. Nekoliko je nepreciznosti u tvrdnjama da je »čakavac Ivanišević (...) rješenja s novoštokavskom vokalizacijom rabio isključivo zbog metra« te da »u svojim tekstovima u prozi Ivanišević uopće ne provodi vokalizaciju u glagolskom pridjevu radnom, nego koristi oblike koji su imanentni bračkoj čakavštini, npr. u proznoj posveti koja prethodi *Kiti*: *kako sam se nauči peti; da sam tebi odgovori; Kako si učini* itd.« (Vulić 2013: 110–111). Najprvo treba reći da citirani primjeri pripadaju proznoj poslanici koja ne «prethodi *Kiti*«, nego su uzeti iz proznoga teksta posvećenoga Petru Dujmu (*Kiti* prethodi piščevo obraćanje čitateljstvu i posveta Visku Mikeloviću), a taj je tekst otisnut na 191. stranici prvoga izdanja Ivaniševićeve knjige. U toj istoj proznoj posveti/poslanici Petru Dujmu postoji potvrda *-l > -o* (*bio*), koja ipak relativizira apodiktične tvrdnje da je prijelaz *-l > -o* u Ivaniševićevu jeziku prisutan iz metričkih razloga (potvrđen u stihovima), odnosno da u prozi Ivanišević rabi «oblike koji su imanentni bračkoj čakavštini» (*Ne znam je li ovi moj odgovor bio za dovoljan razboru tvojemu...* 191, v. isto i u proznoj *Muci Isukarstovoj: Saberi, o blagodarnice od spasen'ja, da je ovo oni kojega zasve da si od tvoje kriposti porodil, ništarnemanje od mojega mlohavstva htio si učiniti dilnika* 104). Nepreciznostima unatoč, zbog veće čestotnosti *-o* u Ivaniševićevim stihovima nego u prozi može se ipak prihvatiti da je *-o* (ili *-o-*) u toga pisca više motivirano pragmatičnim, stihotvoračkim potrebama (radi dobivanja jednoga sloga više) nego potrebom da se unese stilogena inodijalektna jezična značajka. Takvom interpretacijom te jezične značajke, po kojoj se zapravo najbrže i najlakše opaža Ivaniševićeva bliskost sa štokavštinom, dodatno je oslabljeno mnijenje da je Ivanišević težio da mu književni izraz bude prepoznat kao

štokavski (čemu su težili i Kanavelić, i Dražić, i Kavanjin). Da je tomu težio, u proznim bi njegovim tekstovima bilo zasigurno *-o* zastupljenije nego što jest. Sekundarna jotacija uglavnom nije dio Ivaniševićeva književnoga jezika, što je razvidno iz grafijskih opozicija (usp. razliku <n> + <y> : <gn>, u stihu *Kamo stanye moe parvagne* 57, ali uz to postoji i potvrda za njezino provođenje, i to izvan rime (*ugliem* = uļem 120). U Ivaniševićевой latiničnoj grafiji odražava se protetsko /j/ ispred početnoga /i/ u zamjeničkim oblicima (*gih* = jih 65). Potvrđeno je i razrješavanje konsonantskih napetosti (*braški* 260, *mašku* 174), a potvrde *rados* (8), *blagos* (20), uz *milost* (32) mogu se tumačiti podjednako uvjerljivo kao odraz razrješavanja konsonantskih napetosti i kao nekonsekventno importiranje raguzeizma. Fonem /h/ i skupina /hv/ (*hvala* 123) čuvaju se kao bitne oznake jezične uporabe. Inicijalna konsonantska skupina *vs-* > *sv-* (npr. *svemogućega* 130, redovito u oblicima zamjenice *vas* = sav), što je karakteristično za jugoistočnu čakavštinu.

U Ljd. m. i sr. r. imenica nalazimo dubletne gramatičke morfeme: stariji *-i* i noviji *-u* (*na sem sviti* [x *biti*] 41, u prozi: *na ovom svitu* 144, *na sudu* [x *budu*] 47, *na nebi* [x *tebi*] 40, izvan rime: *na nebu* 127). I jedan i drugi morfem nalazi se u stihovima, i u rimi i izvan nje, dok u proznim dijelovima prevladava *-u*. Taj noviji gramatički morfem tipičan je za južnočakavsko područje, još od konca srednjega vijeka. Genitiv množine imenica ostvaruje se uz pomoć različitih gramatičkih morfema, čakavskih *-ov* i *-ø* (*nesharnikov* 108; *dik* 314, *dobročinac* 125) i štokavskoga *-a* (*dana* 279). Očuvana je razlika po gramatičkim morfemima između padežnih oblika u DLI množine (Dmn. *zlogovornikom* 125; Lpl. *suzah* 52; Ipl. *suzami* 18, *čavli* 68). U prvom licu jednine prezenta u uporabi je nastavačni morfem *-m* (*žejam* 74), ali je potvrđen i tada već arhaičan nastavak *-u* (npr. u rimi *gladuju* x *smučuju* 74). Futur se tvori od svršenih prezentskih oblika glagola *biti* s infinitivom (*budem pribivati* 142) i prezentskih oblika glagola *htiti/hotiti* s infinitivom (*zatvorit ću* 67). U Ivaniševićевой knjizi nema potvrda tipičnih čakavskih oblika kondicionala I. (*bim*, *biš...* *bimo*, *bite* + gl. prid. radni) nego u funkciji pomoćnoga glagola služe aoristni oblici *bih*, *bi* itd.

Iz ovoga osvrta na najvažnije jezične značajke *Kite cvita razlikova* može se zaključiti da Ivanišević unosi štokavizme u svoj književni diskurz, ali ga ipak ne štokavizira toliko da bismo mogli govoriti o njegovoj jezičnoj uporabi kao štokavskom književnojezičnom varijetetu, kojim su pisali npr. neki hrvatski pisci s čakavskoga terena kao što su Kavanjin, Dražić i Kanavelić. Dakle, Ivaniševićev jezik pripada čakavskom književnojezičnom varijetetu, a štokavizme je taj pisac unosio u svoj književni izraz suzdržano kao i mnogi čakavski književnici pret-

hodnoga stoljeća (npr. M. Marulića i H. Lucića nitko još zbog nemaloga broja štokavizama u njihovim tekstovima nije smatrao predstavnicima štokavskoga književnojezičnoga varijeteta). S obzirom na to da Ivanišević nije ostao u okvirima bračke čakavštine, nego u njegovu tekstu nalazimo općečakavske i južnočakavske značajke te štokavizme, pretjerana je i neprihvatljiva bila Vodnikova tvrdnja iz *Povijesti hrvatske književnosti* (1813: 265): »Ivanišević kao da je slabo poznao stariju dubrovačko-dalmatinsku poeziju, jer pjeva na svom domaćem narječju«.

3. RASLOJAVANJE IVANIŠEVIĆEVE JEZIČNE UPORABE

U uvodu je rečeno da *Kita cvita razlikova* nije koherentno djelo. Veći je dio knjige versificiran. Između proznoga i stihovanoga teksta nema bitnih jezično-strukturnih razlika, osim što je kadšto Ivanišević u stihovima zbog sroka i/ili metra posegnuo za nekim neobičnim oblicima, npr. iako je riječ o korijenu **pě-*, ostvaruje se neobičan ikavski arhaični infinitiv *piti* 7 (umjesto *peti* = 'pjevati') u rimi s riječju *biti* (*Tuj slišajuć **piti** pisance razlike / Ne mogah sit **biti** radosti i dike*) – u ostatku Ivaniševićeva teksta i u drugih čakavaca ostvaruje se taj glagol u ekavskom obliku (npr. *odleti x **peti** 13, kako se je petnik nauči **peti** 190*).

Svakom od 9 cvitova prethodi prozno pisana posveta¹² muškim ili ženskim osobama piščeva užega i širega zavičaja¹³. Takve posvete u kojima se Ivanišević obraća sugovornicima formalno i sadržajno su nalik poslanicama, pa u tim tekstovima kao u **epistolografskom diskurzu** nalazimo konvencije društvenih dodira (navodi se adresat ili mu se pisac apostrofom obraća i pozdravlja ga, često se navodi i funkcija/stalež adresata, Ivanišević se kao adresant imenom i prezimenom potpisuje ispod 8 proznih uvodnih poslanica), ali i konvencije uljudnosti (npr. zahvaljivanje, pohvaljivanje, ispričavanje) te govorni činovi koje zahtijevaju akciju

¹² U prozi su napisani još tekst o mucu Isukrstovoj u 4. cvitu te tumačenje prevedena Davidova psalma i bogoljubne molitve u 5. cvitu.

¹³ I pojedini tekstovi unutar 9 cvitova posvećeni su kadšto različitim osobama. Sve u svemu, riječ je o gđi N. N. K. S., Dominiku Gospodnetiću, Nikuli Lazaniću, gđi Stani Vitaljevića, gđi Viktoriji Zorzetića, Franetu Pjerotiću, Ivanu Mečaviću, Hitronimu Petričeviću, Budimiru Budiniću, Petru Dujmu, Jurju Jeliniću, Visku Bolici (stihovane poslanice u 9. cvitu gđi Juliji Čerinića, Antoniju Fasaniću, Bartulu Markiolu). Na početku knjige Ivanišević piše Visku Mikeloviću poslanicu (posvetu) u dvanaestercima. U posmrtnim izdanjima izbačene su uvodne prozne posvete uz pjevanja, popis najavljenih autorovih djela, kazalo i jedna stihovana poslanica I. Koveljanića.

sugovornika (npr. molba za molitvu). Ipak i među tim poslanicama/posvetama ima onih koje su formalno sročene (one upućene ženama) i one koje su neformalno napisane, u kojima Ivanišević ne propušta istaknuti već na početku prijateljstvo i prisnost s adresatom. Na primjer, Budimiru Budiniću piše na ovaj način:

Ništar na ovomu svitu, poglaviti prijatelju moj, nije meni ikadare bilo od prijateljstva draže, od ljubavi slaje, od mira i virnosti ugodnije. O koliko je meni s tobom prijateljstvo, kolika ljubav, kolika virnost izreći ne mogu. (144)

Religiozni diskurz dominira u prvih pet cvitova (*Od pomnje ku ima Bog od človika; Od pokoja ko se uživa u Bogu; Od jedinstva s Bogom; Ljubeznivi razgovor od duše s Isukarstom na križu; Pisam Davida proroka CVIII*) jer se u njima razmatra prolaznost života, ljudska nemoć i potreba da se potpora nađe u snazi koja dolazi od Boga, čovjekov put od sagrješenja do pokajanja i sjedinjenja s Bogom. Taj se religiozni diskurz nadalje raslojava. Najprvo ističemo onaj u kojem su razvidni moderni barokni poticaji (u prva tri cvita), npr. u trećem dijelu prvoga cvita:

I.

*Pokle od Boga bih pokaran,
Smišljajući na nevolju
Počah Bogu biti sharan,
I podah mu sarce i volju,
jere poznah da moje ni
Neg njegovo ča je u meni. (36)*

Ivanišević piše i religioznim diskurzom koji je blizak pučkom tradicionalnom, baštinjenom iz srednjega vijeka (4. cvit u maniri prenja, premda u modernim osmeračkim sestinama), npr.:

XII.

*Duš(a): Jaoh, da zač vezan jesi,
Razbojnika na priliku,
Ki imaš oblast na nebesi
I na zemlji svukoliku?
Službu i slobod da mož' dati
I sve odrišit i vezati?*

XIII.

*Is(uskarst): Ja dopustih vezat mene
Za tvoju uzu moć razbiti
I tako te od paklene,
Dušo, uze odrišiti,
I ljubavju mom vezati
Ka ti hoće slobod dati. (90–91)*

Posebno se ističe biblijski diskurz (prepjev Davidova psalma) i teološki diskurz (tumačenje toga psalma u 5. cvitu):

(...) Imaš dakle znati da ova pisam ne uzdarži kletve suprotiva progoniteljem. Da ovdí Duh Sveti po usta od proroka govoril je koja i kolika zla imahu doći svarhu Jude nesharnoga, koji meu dvanadeste apostolov sam se najde, ki odvratí zlo za dobro Isukarstu meštru svomu, pogardivši ga i izdavši Žudijem, ki ga iskahu pogubiti... (124)

Raspravljáckim diskurzom napisan je šesti cvit Ivaniševićeve knjige (*Od privare i zle naravi ženske*). Riječ je o mizoginijskim stajalištima, koja se u književnosti javljaju još od antike, a Ivanišević ih je nastojao poduprijeti različitim argumentima i potkrijepiti primjerima.

XVI.

*Pobolje je dakle otiti
Stat u mistu zapušćenu
Nego uz ženu nigdir biti
Navlastito uz saržbenu
Jere žena u naglosti
Izgrize ti meso i kosti.*

XVII.

*Zla je žena gora od zmije
I zlo veće zla svakoga,
Jid ki izličít moći nije
Bud bogata bud uboga.
Varh svakoga hoće biti
I nigdare oprostiti. (153–154)*

Taj dio Ivaniševićeve knjige brzo je odjeknuo u javnosti, ali polemika se nije razvila jer se Ivanišević nije branio ni opravdavao nakon Armolušićeve versificirane apologije žena.

Sedmi dio *Kako se je petnik nauči peti* najhvaljeniji je dio Ivaniševićeve knjige, a prožet je poetskim **alegorijskim diskurzom** o putovanju na Parnas, susretu s vilama i stjecanju pjesničke darovitosti, koji svoje inspirativno ishodište ima u sličnim alegorijskim putovanjima koja opisuju i neki hrvatski pisci (npr. Menčetić, Lucić, Hektorović, Nalješković, Baraković).

I.

*Nigda jašuć priko gore
Na gospodskom konju bilu
Kad zalizoh meu bore
Stah na putu jednu vilu;
Za uzdu mi konja uhati
Ter mi poče govoriti:*

II.

*Čestita te srića srila
Kob te dobra vazda ukobi
tva te kripost ukrunila;
Želio dobro, želju dobi
O ugodni poljubljeni,
Našem zboru i još meni.*

III.

*Slovinkinje slavne vile
Tebi goje slavno voće,
Tebe jesu obljubile,
Tebe žele, tebe hoće.
Zato od njih sam k teb' poslana
I za ugodnu družbu dana.*

IV.

*Kad toj reče, zlate skute
Okol sebe svoje razkrili,
Kako sokol kad kreljute*

Za poletit svoje razkrili.

Dojde vihar nagal dosti

I š njon me odni u naglosti. (192–193)

U osmom cvitu *Sarce izgubljeno* progovara se o iznevjerenom prijateljstvu, ljubavi i nezahvalnosti, a deveti se cvit sastoji od prigodnica (poslanica i nadgrob-nica).

4. ZAKLJUČAK

U ovom prilogu osvrnuli smo se na književni jezik Ivana Ivaniševića Bračani-na u njegovoj jedinoj objavljenoj knjizi *Kita cvita razlikova*. Cilj analize bio je pre-ispitivanje odnosa čakavske i štokavske sastavnice u njegovu jeziku i opis rasloja-vanja njegove jezične uporabe. Analiza je pokazala da je Ivanišević, štokavizmima unatoč, bio čakavski pjesnik 17. stoljeća i da njegova jezična uporaba nije u onoj mjeri štokavska kao u nekih drugih ondašnjih hrvatskih pisaca (npr. Kanavelića, Kavanjina, Dražića). Što se tiče raslojavanja Ivaniševićeve knjige, utvrdili smo po-stojanje različitih diskurza (epistolografski, religiozni, raspravljački, alegorijski), što potvrđuje tvrdnje kako je *Kita cvita razlikova* heterogeno, tematski, žanrovski i stilski nejedinstveno književno djelo.

VRELO

Ivan Ivaniscevich. 1642. *Kitta cvitya razlikova*. V'Bnèçih pri Marku Ginàmmu S'testiom i Priuilejem. 334 str.

LITERATURA

Fališevac, Dunja. 1993. »Muško pismo Šibenčanina Jakova Armolušića« (pogo-vor). U: *Slava ženska i protivni odgovor Jakova Armolušića Šibenčanina Cvitu šestomu*. Šibenik, 91, 96–99, 103–106.

Jutronić, Andre. 1937. »Brački pjesnik Ivan Ivanišević«. *Novo doba* 20/298, Split, 25. 12. 1937, str. 37–38.

- Kapetanović, Amir. 2010. »Die štokavische Schriftsprache der Čakaver im 17. und 18. Jahrhundert«, *Dalmatien als europäischer Kulturraum, Beiträge zu den Internationalen Wissenschaftlichen Symposien »Dalmatien als Raum europäischer Kultursynthese«* (Bonn, 6.-10. Oktober 2003) und »Städtische Kultur in Dalmatien. Die Genese eines europäischen Kulturraums« (Bonn, 9.-13. Oktober 2006). Herausgegeben von W. Potthoff, A. Jakir, M. Trogrlić, N. Trunte, Filozofski fakultet u Splitu - Odsjek za povijest, Split, 211–217.
- Kapetanović, Amir. 2011. »Čakavski hrvatski književni jezik«, *Povijest hrvatskoga jezika 2: 16. stoljeće*, ur. A. Bičanić, R. Katičić, J. Lisac, Croatica, Zagreb, 77–123.
- Kukuljević, Ivan Sakcinski. 1860. *Bibliografija hrvatska*. Dio prvi. Brzotiskom D. Albrechta, Zagreb.
- Kukuljević, Ivan Sakcinski. 1886. *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*. Naklada Matice hrvatske. Zagreb.
- Lisac, Josip. 1992–1993. »Hrvatski književni jezik u doba baroka«, *Croatica* 37/38/39, Zagreb.
- Mihojević, Josip. 1989. »Mizoginski slučaj Ivana Ivaniševića«. *Croatica*, 20/31–32, Zagreb, 57–73. [Isto pod naslovom Tajna Ivaniševićeva »cvita šestog« u autorovoj knjizi *Bračke književne slike, Brački zbornik* 18, Supetar, 1995, 115–133).
- Moguš, Milan. 1995. *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- Vodnik, Branko. 1913. *Povijest hrvatske književnosti. Knjiga I. Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća*, S uvodom V. Jagića o hrvatskoj glagolskoj književnosti. Izdanje Matice dalmatinske. Izdala Matica hrvatska. Zagreb.
- Vulić, Sanja. 2013. »Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću«, *Povijest hrvatskoga jezika, 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*, ur. A. Bičanić, R. Katičić, J. Lisac, Croatica, Zagreb, 95–161.

THE ČAKAVIAN LITERARY LANGUAGE OF IVAN IVANIŠEVIĆ

Summary

This article deals with the Čakavian and Štokavian components of Ivanišević's literary language and the different discourses (epistolographic, religious, polemical, allegorical) in *Kita cvita razlikova*. Analysis shows that Ivanišević was, despite his use of štokavisms, a 17th century Čakavian poet, as well as that his language use bears no similarities to the efforts and linguistics orientation of some other Croatian writers (e.g. Kanavelić, Kavanjin, Dražić).

Key words: Ivan Ivanišević, Brač, Čakavian, Štokavian, 17th century

IL CIACAVO LETTERARIO DI IVAN IVANIŠEVIĆ DI BRAČ

Riassunto

Il saggio esamina le componenti linguistiche della lingua letteraria di Ivan Ivanišević di Brač (Brazza) e la considerazione secondo cui appartiene al gruppo degli autori croati ciacavi che scrivevano in stocavo letterario. Oltre a ciò, l'unica opera preservata e stampata dello scrittore, *Kita cvita razlikova* (Mazzo di fiori diversi), non solo perché è un testo eterogeneo per genere o tema, ma anche secondo il suo uso linguistico, viene inserita in varie discussioni letterarie che dominano alcuni punti dell'opera letteraria di Ivanišević.

Parole chiave: Ivan Ivanišević, Brač (Brazza), ciacavo, stocavo, Seicento

Podaci o autoru:

Prof. dr. sc. Amir Kapetanović, znanstveni savjetnik u Odjelu za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Ulica Republike Austrije 16, Zagreb, e-mail: akapetan@ihjj.hr